
GURE GAITZEN SUSTRAIAK

(1839) Urrillak 25

Gure Fueroa eta Askatasunak orduantxe galdu genduzen 1839'aren 25'eanean, María Kristina Erregeordekoak Lege bat zabaldu zuen egunean.

Onela zion Legearen Lenengo Artikuloak:

"Se confirman los Fueros de las Provincias Vascongadas y Navarra, sin perjuicio de la unidad política de la Monarquía..".

Arrezkero onela bizi gara "sin perjuicio de la unidad política de España". 1978 urteko Kostitutzioak esaten dau, gudaroste espainolak gordeko dauela "unidad política" ori...

Zergaitik izan zan María Cristina'ren Legea?

Karlostarren guda izan zan bide: Carlos María Isidro, Fernando Bigarrenaren anaiak, bere eskubidearen alde jeiki zan Isabel II, Fernandoren alabaren, aurka. Berak zituela eskubideak, alegia, errege izateko, eta ez Isabel'ek...

Bitarte orretan bazegoen, Cadiz'eko 1812'garrengo Kostitutzioaren ondoren, Elizaren eta Euskal Fueroen aurkako amorrua.

Amorru ura Frantzia'ko Iraultzatik zetorren: Onak kendu zitun Be-naparroako Lege Biltzarra eta euskaldunen Fuero eta Askatasun guztiak, Frantzia osoa Departamentuetan zatiturik: Laburdi, Zuberoa, Benaiparroa eta Bearn, laurak Departamentu batean ipiñi zitun. Eta beste bazter guztietan jokaera berdiña erabili zuen.

Orren antzera egingo dute geroago Espainia'n ere: Euskalerrria probintzietan banatu, beste probintzi espainiolen antzera: Araba, Gipuzkoa, Bizkaia eta Naparroa, guztiak probintzi espainiolekin berdinduta.

Eliza eta Foruen aurkako jokabide oiek urduritasuna sortu zuten Euskalerrri osoan, eta Carlos María Isidro'k bere iraultza mundu zabalera "Dios y Fueros" ikurrarekin zabaldu zuenean, orduan euskaldun asko jeiki zan bere aide, burrukarako prest.

Burruka ustela gertatu zan eta Maroto, Karlista guztien Buruak saldukeria egin zuen, Espartero Liberal Generalarekin bat eginda, Bergara'ko Besarkada aretan (Convenio de Vergara)... Saldukeri orren susmoa artuta zeukaten batalloi giputz eta bizkaitarrek eta ez zuten armarik lagatzerik nai.

Une aretan, Espartero berak, itza artuta, onela esan zien: "Iñoiz iñork Fueroen aurka ezer egingo ba'lu, neure ezpata onek zainduko ditu Fueroak danen aurka". Itz oien ondoren laga zituzten euren armak; baña, susmoa ez zan era bat aldendu...

Urrillaren 25'eanean, Urtea 1839, gertatu zan besarkada negargarri ura. Andik gutxira, 1840'eanean, iraultza baten bidez bota zuten María Cristina Errege-ordekoa eta bere lekuan Espartero Jenerala ipiñi zuten, Espainia'ren Jaun da Jabe. Une aretan bertan ematen du lege bat, Euskalerrria beste Espainia'ko probintziekin bat egiñik bai gobernuko azaroetan, bai administrazioan eta baita justizian ere. Mugak aldatzen ditu Ebro'tik Pirinee-mendietara eta itxasoko portuetara, Madrid'en mendeko.

Bigarren Karlistada

Euskaldun batalloiak iruzurtzea eta engañatzeak ondorenak ekarri zitun. Isabel II'garrena, amairu urterekin eskondu zuten bere lengusu Francisco Asis de Borbón infantearekin. Bere ama María Cristina Frantzia'ra bialdu zuten, gobernu osoa Espartero'ren eskuetan utzirik.

Orduan Espainia'ko Konstituzio bernia eratu zuten 1845'eanean Espartero'k egiiiiko Euskalerrri'ko kalte guztiak onarturik.

Urteak pasa ziran eta 1868' an Erregin Isabel II bota eta Errepublikak sortu zuten. Frantzia'ko Iraultzaren espiritu txarra areagotu egin zan, Erljio eta Foruen aurka. Eta euskaldun askok armak artu zituzten eskuetan aurreko karlisten gerra artan bezela, beste Don Carlos de Borbón batek, VII'garrenak, beste eskubideak zaintzeko, dei bat egin zienean, Fuero eta Erljioaren aide. 1872'garren Apirillaren 21'teko deia.

Espainia'ko Konstituzioaren aurkako burruka.

Lenengo gerratean Zumalakarregi eta bigarreanean Santa Kruz izan ziran euskaldunik ospetsuenak.

Bergara'koa baiño negargarriagoa izan zan Amorebieta'ko itzarmena eta saldukeri aundiagoa... Lau urtez Euskalerrria ondatu ta gero, amaitu zan 1876'garren urtean, karlistek sortutako gerra.

Naaste aretan, Serrano Jeneralak, bere gudarosteakin, Madrid'en Errepublikak kendu eta bere ordezkari Alfonso XII, Isabel II'ren semea, ipiñi zuen erregeaulkian. 28 urterekin il zan eta bere emazte María Cristina de Hamsburgo'koak semea izan zuen, Alfonso XIII'garrena.

María Cristina au ere Errege-ordezko izan genduen. Amasei urterekin ezkondu zuten Alfonso XIII 1902'an Victoria de Battenberg, Ingalaterra'ko Erregearen illobarekin.

1923'an Primo de Rivera Kataluniako Jeneralak, kolpe baten bidez, Espaiña'ko Gobernua here esku gogor artzen du Abertzale agerpen guztiak kenduz. Sei urte geroago, agintaritzak laga eta Frantzia'ra iges egin zuen.

Urte bateko Gobernua Berenger Jeneralaren eskuetan gelditu zan Autezkundeak egiteko aginduz. Egin ziran Botaziño orrek eta Errepublikanoak irabazi Monarkikoen aurka. Udaletxeetako zinegotziak ziran tarteko. Alfonso XIIIk errepublikanoak erabazi zutela ikusi zuenean, Erroma'ra aide egin zuen II Errepublikari bideak erreztuz.

Bigarren Errepublika au Erljioaren aurka ez zan Lenengoa baiño ohea: baiña eskuetan Estatuto bat zekarren euskaldunentzat eta pozik onartu genduen eskaintza ori.

Euskaldun guziei dei egin zitzaizen Lizarra'ra (Estella'ra) Estatu orren aide danok alkarrekin jokatzeko. Aizken orduan Karlistek, Lizarra'ra jo bearrean, Iruña'n alkartu ziran.

Errepublikak gogor ekin zuen Elizaren aurka eta orretzek eragin zien Naparroa'ko Karlistei, Mola Jeneralarekin batera, gerra berri batean murgiltzea. 20.000 txapelgorri jeiki ziran batera, eurentzako Irugarren Karlistada onetan. Errepublikar gorroto zioten. Gipuzkoa eta Bizkaia'k eskuetan zekarren Estatutoa nai zuten eta areri begira daudela, ustekabean, napparak eta arabarrak zituzten bizkarretik erasoka...

1939'an galdu zuten burruka, eun urtez, 1839, Espartero'tik onuntz. Arrek Fueroen Arbola ebagi, eta gelditutako mokorra, Franco'k desegin.

"Betikoa Jainkoa" eta Franco berbera be il zan.

1975'ean, batetik bestera, Konstituzio berria. Euskaldun geienek ez zuten onartu, Espartero'ren gaitza berbera zekarrelako bere erraietan. Orduko arazoa au zan: "Se confirman los Fueros... sin perjuicio de la unidad política de la Monarquía" eta ondoren azpitik ebagi arbola guztia. Eta Franco ondoren (1978) egiñikoak diona da, gudarosteak gordeko duala Espaiña'ren "unidad política" ori.

Beraz, lengoetan gaude, Espartero'ren denboretan; baña, okerrago. Orain meatxu egiten digute militar gudarostearekin.

Ez genduen onartu eta arrazoi osoz.

Salburuan, Alderdi Egunean, Iraillaren 27'an, esandako itzak Espaiña'ko ollategi osoa kakarakaz bete du. Zertzuk esan ez dituzten!

Felipe Gonzalez'ek, ETA'ren geldi unea, Espartero'rekin naasten du. Garaikoetxea'k garbiago diño: "La Constitución tiene la misma trampa que Espartero".

Espartero'ren garaietan baziran euskaldunen artean Espartero'ekin bat zetorzen liberalak... Ori, azken batean, askatasunaren frutua da.

Baña, 1978'garren urteko Konstituzioa euskaldunik geienak ez zuten onartu. Eta, ori Demokraziaren frutua da...

Deba'n Urrillak 1. 1998

ARRINDA'tar Anes

